

Sådan set - fra min synsvinkel

af Charles Nielsen Brendgårdvej 15, Ydby, 7760 Hurup

Stinnes dårlige hals

På det åbne terræn mellem landevejen og kommuneplantagen blev der i tredverne bygget et hus, der i mange år lå og så' så ensomt ud. Bygherren, Peter Møller, var en ældre landmand fra Sdr. Ydby, der i sit otium beskæftigede sig med lidt skotøjsreparation. Og, da Peter både var en venlig og en god, troende mand, var der ingen tvivl om, hvor vi skulle have vore sko flikket og forsålet. At priserne tilmed var meget moderate, gjorde på ingen måde valget sværere.

Peter, der for nylig var blevet enkemand, indså snart, at det ikke var godt for manden at være alene, en daglig ulempe der gjorde, at han fæstede en cirka tredveårig husholderske ved navn Kirstine (kaldet Stinne). Men, selv om pigen så både frisk og rask ud, viste det sig desværre, at hverken hendes psyke eller nervesystem var gjort af stål. Oven i det blev Stinne angrebet af en onskabsfuld halslidelse, der gav en ulidelig hoste, som hun døjede med længe, i håb om at det ville fortage sig med tiden. Sådan gik det ikke. Efterhånden blev det værre og værre, og da hun endelig søgte læge, ordinerede han noget stads til at smøre halsen med, en operation som selv den mest hårdføre umuligt kan udføre på sig selv. Derfor blev det mors kristne pligt at pensle Stinne tre gange dagligt, idet den aldrende Peter sikkert har bedt sig fritaget for at medvirke.

Hvem, der er blevet krillet i hals og svælg med en pensel, ved, hvor ubehageligt det er. Det viste sig da også, at Stinne efter hvert penselstrøg fik opkastefornemmelser efterfulgt af meget langvarige hosteanfald.

Heldet ville, at det var en sommersygdom, så patienten kunne stå udenfor det åbentstående centralvindue, mens behandlingen stod på. Sådan gik det fint. Mor kunne så både pensle og passe central samtidig, for mens Stinne kom til hægterne efter hvert anfald, var der rigelig tid til at ekspedere et par abonnenter. Heldigvis havde medikamentet eller troen på samme en helbredende virkning. For selv om behandlingen stod på i længere tid, måtte bacillerne efterhånden bukke under.

*Peder Møllers husholderske Stinne og hendes mand
Magnus*

Lykken

Stinne var ikke fattig. Med en arv på en bankbog var hun vel nærmere lidt formuende, et forhold der indebar visse indlysende fordele. Underet skete da også. Lykken kom, omend sent, den lykke Stinne længe havde håbet på også måtte times hende. Og det skete, da hun blev trolovet med tømrersvenden - fra Helligsø. I alles påsyn bekræftede hun tidlig og silde sin glæde ved at omfavne og kysse sin elskede Magnus, der givetvis også var glad for hende, selv om han ikke altid så lige begejstret ud for de mange utidige kærlighedstilkendegivelser. I de situationer hvor han diskret forsøgte at sno sig ud af de overstrømmende favntag, forstod vi ham udmærket, idet misbrug kan virke pinligt, selv når det gælder kærlighed.

Stinne og Magnus var på flere måder et umage par. Hun deltog gerne i en samtale, hvorimod han aldrig indlod sig på unødvendige konversationer. Blev han spurgt direkte, uddybede han sjældent emnet, men nøjedes med et bekræftende jaje - jaje, jaje, jaje eller et benægtende nænæ, nænæ, nænæ, nænæ. Når Magnus på den måde var i samtale, sad Stinne ham ganske nær og beundrede med et skævt smil sin elskedes overbevisende indsigt. Det var

Huset i midten er det Peter Møller byggede

tydeligt, at den samtaleform morede mor, selv om hun ikke ville indrømme det, for trak vi på smilebåndet i den anledning, fik vi besked om, at ingen morede sig over et par gode troende mennesker.

Stinnes kvaler

Efter deres ægteskab og ikke et minut før var det tilladt at tænke den inderlige tanke at sætte børn i verden og blive mor. Et forehavende der åbenbart ikke ville lykkes, selv om det hverken skortede på lyst eller vilje. Så håbløst tog det sig ud, at Stinne betroede sig til mor, om de anstrengelser de gjorde, for at også denne velsignelse måtte falde i deres lod. Men aldrig faldt den nærliggende tanke hende ind, at hun var kommet for sent på færde med Magnus. Der gik mange år før mor fortalte os om Stinnes kvaler, og da havde hun åbenbart fuldstændig glemt, at ingen måtte more sig over et par gode troende mennesker.

Nye beboere

Efter Stinne havde Peter Møller endnu en husholderske, før han solgte huset til vognmand Valdemar Roesgaard og hans kone Betty. Med i handelen var der den klausul, at Peter kunne blive boende så længe han levede.

I dag, hvor meget af Ydby er til salg eller sat på tvangsauktion, kommer der tilflyttere langvejs

fra medbringende deres gamle bohavede og nye koner. Når så lejen eller terminen skal betales, må mange flytte igen, hvis ikke de er sikret af det sociale netværk eller har haft det usandsynlige held at finde et arbejde.

Soldaterminder

I det flytteræs er forhenværende elektriker Frode Schuster én af undtagelserne, for siden han og Gunhild i halvtredserne købte huset af Roesgaard, er de blevet boende i det hus, der før lå og så' så ensomt ud. I vor omskiftelige tidsalder er de allerfleste Ydby-børn af årgang 1920 spredt for alle vinde. Frode er én af de få, der blev på egnen, så ham kender jeg helt tilbage fra barnsben. Vi gik i skole sammen, og som fodboldspillere var vi engageret i Ydby Drenges Boldklubs arbejde. Men ikke mindst stod vi sammen skulder ved skulder i den kongelige danske marine fra den 22.4. til den 25.12. 1941, hvor vi gjorde tjeneste på Middelgrundsfortet og Søværnets kaserne. På Middelgrundsfortet blev vi installeret med arveprins Knud som øverstbefalende for sammen med den germanske værnemagt at modstå et forventet angelsaksisk angreb. Sådan må det forstås, for ellers var det meningsløst at indkalde mandskab til hær og flåde i 1941, hvor tyskerne i deres omsorg for det tusindårige Danmark forlængst havde taget det hele i deres varetægt. Så blandt tyskernes

krigsisenkram og andet ragelse, hujen og dominans følte vi os som gidsler.

I krigstider vil soldaten altid være udsat for farer, enten han befinder sig til lands, vands eller i luften. I mørklægningens mørke satte Frode sådan førligheden på spil ved at løbe et længere stykke oven i en række luskede lave cykelstativer, der stod inderst på fortovet ved Esplanaden. Faren for at falde var overhængende, men der var kun én vej, soldatens vej, fremad, nu hvor båden til Middelgrundsfortet fløjtede for sidste afgang, så balancen måtte holdes, og farten øges for at nå ombord, før fortøjningerne gik. Tilsyneladende kunne Frode med lethed følge mig, der trods alt havde den indlysende fordel at løbe ved siden af stativerne. Farten blev vel hæmmet en anelse af det forbistrede lange jernværk, men vi nåede da at komme på dæk - og slap for de ubehageligheder, der fulgte, hvis vi ikke mødte op på tjenestestedet i tide. Nu er det ikke mit ærinde at skrive en krigsroman, så alt hvad der kunne nævnes om nystegte frikadeller, kvinder og skuddramaer, vil jeg lade ligge.

Gunhild Schuster, Frodes kone, organist ved Ydby kirke, har for længe siden frabedt sig, at jeg skriver noget som helst om hende. Et sådant forbud respekteres selvfølgelig, selv om det er ærgerligt, når jeg endelig kender én, der er noget ved musikken, som det ville falde så let at skrive noget pænt om. -"Mæn det er dæ jo så eet nøj å gjør vee".

Om ikke andet vil en afbestilling hist og pist altid korte vejen, for der er langt fra Draget til det vestligste Ydby, hvis alt om alle skulle fæstnes på papiret. Så langt at jeg som før nævnt til tider kan tænke: "Hva ered egentlig værd, å kaed igrunden betål sæ". Men, når jeg nu er på vej og er kommet på de kanter, hvor vi har boet omkring fyre år, skal det også nævnes, at det for os som unge mennesker var af stor betydning, at vi fik så flinke og hjælpsomme naboer, som Elisabet og Peder Skammelsen og Anna og Hans Vestergaard.

Bronzealderhøjene der blev væk

Plejehjemmet Sct. Mortensgård, der blev opført i 1962, ligger med den østvendte gavl inde i det hul, der blev efter fru Louise Vogelbeins sandgrav. Et hul der i dag ser ganske kønt ud med gran, birk og gyvelklædte skråninger. Men initiativet og idyllen kostede også på det

Gl. præstebolig, det nuværende bibliotek, i Tvolm, Ydby Sogn ca. 1918

allernærmeste to bronzealderhøje, og hvad de rummede, for efterhånden som urner og andet dukkede frem, gav eller solgte Hans Børge Vogelbein det til bl.a. lærer Lorentzen og doktor Belter, Hurup. Højen længst mod vest gik så at sige helt med i købet, hvorimod der blev levnet så meget af den anden, at den endnu er let at lokalisere.

I sandgraven blev der kun gravet, soldet og harpet ved hjælp af håndkraft, og mens det endnu stod på, blev det påtalt over for fru Vogelbein, at det var en skam, de to høje skulle gå tabt. Hvortil hun svarede, - at hun ikke kunne leve af, at der lå et par gravhøje på hendes jord. Dengang var det nok de færreste, der tog det højtideligt med en høj mer eller mindre. Dem var der jo rigelig af, og tilmed var de generende for folks færden og arbejde. Af samme grund var det vel også, at Brændgårds tidligere ejere pløjede én ned, sådan år for år, lidt efter lidt, fure for fure.

Da Ydby havde to præster

Da pastor Julius Alfred Christensen i 1913 fik embedet i Boddum-Ydby pastorat, oprettede en kreds i Ydby den valgmenighed, der byggede "Solhjem" til deres privatansatte præst, M. K. Flinholm. På grund af den spanske syges hærgen især i Ydby søgte han et pensionsberettiget embede i Harring -Stagstrup og flyttede dertil i 1918 med sin kone og fire uvorne drenge. Nu gik der to år, før menigheden igen fik ansat en præst. Det blev en alvorsmand fra København ved navn J. E. Waidtløv, der flyttede igen så tidligt som i 1922. Valgmenigheden gjorde nu brug af indremissionske præster, som de havde gjort det i årene mellem Flinholm og Waidtløv.

For den nyankomne sognepræst H. J. A.

Parti fra Ydby.

Købmandsbutik, nu Kaj Grønkjær ved Hovedvej A11, ca. 1925

Christensen var det en stor skuffelse, at der blev oprettet en valgmenighed. Men heldigvis kom den glade, nygifte, begavede, musikalske præst snart på god talefod med valgmenighedens pastor Flinholm. I modsætning til Ydby faldt Christensen godt til i det grundtvigsk prægede Boddum, hvor han blev en yndet foredragsholder i lighed med mænd som gårdejer Jens Søe og Anders Christian Andersen. Jens Søe havde et betydende digterisk talent og var i god forstand en original. Så for hvem, der er hjemme i den thyske dialekt, kan det anbefales at læse: "Tak for æ Brow", og hvad Jens Søe ellers har skrevet.

På nær det med pastor Flinholms fire uartige drenge er ovenstående lignende at læse i en uhåndterlig tyk bog, der hedder præster og sognehistorier, skrevet af Paul Nedergaard.

At Flinholms drenge var meget ustyrlige, er blevet mig fortalt af en dame, der i 1914 gik til konfirmationsforberedelse i Solhjem sammen med et hold på ti konfirmander ligelig fordelt på piger og drenge. En dag med kulde og snesjap blev pigen sendt af sted i faderens alt for store læderstøvler, der skulle holde hende tør om fødderne den lange vej fra Sindrup til Tvolm. Det var endnu, mens børn i almindelighed ikke kom trampende ind i deres fodtøj men pænt lod det stå ude i gangen. I timen havde det moret præstens drenge at proppe de store futtaler ud med sne, hvilket ikke gjorde hjemturen særlig behagelig. Selvfølgelig var det nærliggende at fylde de fjollede kander med en gang tøsesne,

selv om det var synd for pigen.

Af erfaring ved jeg, at vor sognepræst pastor Christensen ikke var et overpræcist menneske, for det normale var, at han altid kom en anelse for sent til alt også til gudstjeneste og konfirmationsforberedelse. I mange tilfælde var årsagen en ældre Fordvogn, hans mange Boddum-venner havde givet ham. Vognen, der var ham til både gavn og glæde, havde især om vinteren svære startvanskeligheder, ligesom den i glat og smattet føre ikke havde det allerbedste vejgreb, hvilket var meget generende op ad bakkerne mod Ydby. Men den lille trofaste skare, der fylkedes om ham i kirken, kendte besværlighederne og gjorde sig aldrig forventninger om, at Christensen kom før tiden. En søndag, hvor han lod vente på sig ud over det normale, stod der et menighedsrådsmedlem frem i koret og sagde: "Nu hvor vi har ventet så længe, tror jeg katten-ryvmæ ikke præsten kommer frem i det føre, så jeg vil foreslå vi synger et par salmer og beder fadervor, og er han så ikke kommet, kan vi katten-ryvmæ gå hjem igen uden at nogen har taget skade af det." Desværre var jeg for lidt lydør, da en ældre mand, der nu er død, fortalte mig om Solhjems valgmenighed, men jeg husker, han sluttede med at sige: "Du må jo være klar over, det koster noget at huse og lønne en præst." Så efterhånden som flere og flere mente, at selv Guds ord kunne købes for dyrt, gik det hele ligeså stille i sig selv igen. I 1938 blev pastor H. J. A. Christensen

M. J. Larsens forretning - senere Niels Thomsens

Købmand M. J. Larsen, hans kone Andrea og børnene Kirsten og Svarre

efterfulgt af missionsmanden R. H. Knudsen. Med det skift var de få tilfredse og de mange nærmest lige glade. I 1947 blev pastor Knudsen efterfulgt af Georg Julius Steen Lund, der, så vidt jeg opfattede det, faldt i god jord hos de fleste. Solhjem blev efter den korte årrække som præstebolig indrettet med en stue og kvistlejlighed. Senere blev de nederste lokaliteter taget i brug til Boddum-Ydby kommunes administrationskontorer, der med et personale

bestående af sognerådsformand Sigurd Yde og sognerådskasserer Søren Pedersen klarede sognets løbende forretninger til alles tilfredshed. Efter kommunesammenlægningen i 1970 blev det nedlagte kommunekontor hjemsted for biblioteket, der før havde til huse på centralskolen. Uden den mindste form for protest blev det nedlagt i 1989, og ikke én forsøgte sig med et nødråb ud i det store rum, for nu troede ingen mere, at de mange velsignelser, vi blev lovet i 1972, ville komme over os og vore børn.

Telefonens barndom

Det var som tidligere nævnt købmand Svarres kommis og efterfølger M. J. Larsen, der i 1910 byggede købmandsforretningen på hjørnet af det, der senere er blevet til Oddesundvej og Hans Bakgårdsvej.

Sidst i tyverne eller først i tredverne afhændede Larsen forretningen til købmand Thomsen, der kun drev den en kort tid, for allerede i første halvdel af tredverne blev den overtaget af købmand Hans Dam, der i halvfjerdserne overdrog den til datteren og svigersønnen, Bitten og Kaj Grønkjær. Ovenstående cirka årstal kunne være ført ajour ved at kalde telefon nummer 12, det nummer forretningen altid har haft, selv om det nu har fået seks cifre mere foran. I en gammel telefonbog fra 1907 kan jeg se, at købmand Svarres efterfølger, købmand Larsen, Ydby, havde telefonnummer 22 b, Dette "b" efter 22

M. J. Larsens butik 1928

kunne tyde på, at han muligvis har haft omstilling til Svarres enke. På det tidspunkt var følgende abonnenter opført under Thisted Opland: "22b: Svarres efterfølger, Købmand Larsen Ydby, - 15: Sørensen L. Propr. Vestervig Kloster, - 8: Toft E. , Læge,- 7: Thykiers, N. J. Filial. - 9: Vestervig Hotel, Gæstgiver Hestbæk, her er navnet streget over, og rettet til Aug. Sand. - 12: Vestervig Apotek, E. Juul. - Talestationen er på Centralen. - Det kan undre, at der ikke figurerer så meget som én abonnent fra Hurup, men det kan skyldes, at de havde egen central, eller at byen slet ikke var opfundet endnu.

Efter Thisted Opland står Ydby opført med følgende abonnenter. Det er dateret 1909, skrevet med pen i letlæselig håndskrift. - 3: Andersen P. Købmand. - 2: Andersen Theodor, Gårdejer, Gjettrup. - 7: Bruun P. D., Skovrider, Hovmark. - 1: Hedegaard P., Købmand, Gjettrup. - 6: Kjærgaard P., Købmand. - 4: Skibsted Poul, Gæstgiver, Ydby gl. Kro. - 5: Ydby Teglværk, N. Frederiksen. - Det antal abonnenter var til at overse og holde styr på, men der var ganske sikkert heller ikke fugls føde i at betjene dem.

Saltede sild i tønder

M. J. Larsens købmandsforretning havde ikke min bevågenhed, før jeg i 1927 begyndte at gå i skole. Men, det forandrede sig, nu da min vej gik lige forbi, når ikke ruten blev forkortet ved at følge stien langs med kirkegårdsdiget.

Jeg blev tilmed kunde hos Larsen for nødvendige indkøb af brystsukker, penne, grifler, blyanter og lignende artikler. Med en femøre på lommen, var det altid værd at overveje, om ikke griffel- og blyantstumperne kunne bruges lidt endnu og i stedet investere lidt af beløbet i slikkerier. Så en dag jeg var kommet

i besiddelse af hele fem ører, tog jeg den vanskelige beslutning at købe en elastikpen til to øre, og brystsukker for de resterende tre. Imidlertid var penge ikke, hvad penge havde været. De gik stille og rolig ned i værdi. Så Larsen var ikke længere ovenud begejstret for at sælge brystsukker til den pris. Nu så han helst en hel femøre på disken ved den slags ekspeditioner. Alligevel var det overraskende og flovt, da ekspedienten spurgte, om jeg ønskede det i ét eller to kræmmerhuse, hvortil jeg svarede: "Nej æ ka godt nyvves mæ jæn". Hentydningen forstod jeg udmærket. Men heldigvis var der andre og mindre ublu købmænd i byen, og det rygtedes snart, hvor der endnu kunne købes varer til fornuftige priser.

Ved entré i butikken klemte en simpel mekanisk klokke, der adviserede personalet om, at der var kunder i forretningen. En praktisk foranstaltning, når der blev bakset i bagbutikken med tunge sukker- og melsække og andre uemballerede varer, der først skulle vejes op i halve og hele pundes poser, før de kom på hylderne klar til ekspedition. Vareudbuddet var af en noget anden art og sikkert også mindre end i dag. Men ingen gik dog og ledte efter tingene i vildelse. Alle blev personligt ekspederet over disken, så hvem, der kunne huske, hvad de var gået efter, kom som regel kun hjem med det, de skulle. Men endnu i dag, kan enhver "tåsi" blive ekspederet personligt. M. J. Larsens forretning havde den form, farve og indretning, som forretninger skulle have. I lokalet stod der en lang disk med en mindre vinkelret ud derfra. Den lille var en glasmontre til udstilling af forskelligt krimskrams i små gaveting. Den lange disk var på bagsiden forsynet med et hav af skuffer og hylder i mange forskellige størrelser. Under disken i nærhed af vægten var der et rum til et stort, tøndeformet jernkar med grøn sæbe. Ved ekspedition af den geleagtige masse blev der lagt et stykke knitrende pergamentpapir på vægten, hvorefter ekspedienten med en tung og uhelderlig langskaftet skovl tog en passende portion i spanden, som han med et sikkert håndlag klaskede ned på papiret. Ingen skulle hverken have for lidt eller for meget i særdeleshed ikke for meget -, og altid blev der klasket en ekstra klat på, hvorefter der blev skrabet og skrabet og skrabet, indtil vægten langt om længe passede.

Bag disken fra gulv til loft, dækkede et stort

reolsystem butikkens behov af hylder og skuffer. Hvad forretningen førte af ustabelbare ting såsom pletter, pander, gryder og kedler hang i kroge under loftet. For enden af disken stod papirholderen med ruller i hvidt og gråt papir i forskellige bredder altid let afrivelige i den ønskede længde ved hjælp af en tung skarpkantet jernskinne, der hvilede på rullerne. Hvor varerne blev pakket ind, hang der i en krog under loftet en dinglende vindsel sejl garn, og indenfor rækkevidde stod papæskan med tre rum for hver sin størrelse af røde elastikbånd.

Skovle, river, skafter og koste havde deres plads i hjørnet bag døren, hvor de i mer eller mindre orden støttede sig til hinanden. Til venstre for døren stod de saltede sild i en tønne, som enhver hanhund med forkærlighed og respekt for sig selv gerne besudlede med en passende strunt urin. På gulvet lå det utjærede og tjærede reb og tovværk i store og små ruller, der sammen med sild, kaffe og andre velduftende varer gav den gamle butik sin helt specielle atmosfære.

Den snurrende kaffemølle havde her som i andre butikker en fremtrædende plads. Kaffen var en vare, man lagde stor vægt på. Alle Købmænd reklamerede med, at deres var den bedste. Men, når først den var blandet godt op med Cikorie og Richs og filtreret gennem en pose, syet af mandens aflagte lange underbukser, var smagen såmænd ens.

I de mange år købmand Dam og hans kone Marie havde forretningen, skete der ikke de store forandringer. Sladrebænken stod der endnu som en service for de gamle og andre, der gav sig ro og tid til at udveksle nyheder fra nær og fjern. Et hyggeligt islæt fra en tid, hvor alle mennesker endnu ikke var fortravlede og stressede. I dag er butikken ukendelig, som den er beskrevet her, idet Marie og Hans Dams datter og svigersøn, Bitten og Kaj Grønkjær har udvidet og moderniseret hele den gamle forretning.

Da købmand M. J. Larsen solgte forretningen, byggede han huset på hjørnet nord for og startede en støbegods- og manufakturforretning, der gik i arv til sønnerne Svarre og Kresten. Det meste af livet boede de hjemme bortset fra den tid, Svarre læste til læge. Et studium, der gav ham så mange indbildte sygdomme, at han ingenting blev til. Kresten, der ingenting læste, blev heller ingen ting til. Men, som hobby beskæftigede han sig en del med duer og elskede

penge og mad ud over alle grænser. Manufakturforretningen blev senere forpagtet af Vera Engel Jensen, der sammen med sin mand Karl Egon Jensen ejer huset i dag.

Da der endnu var fisk i Skibsted Fjord

Før tresserne var det næsten en fast regel, at der i Ydby-området kun blev bygget et hus om året. Det var det, der var brug for, og der blev intet bygget med senere salg for øje. De tre huse, der ligger syd for købmandsforretningen, skød således op med års mellemrum. Det første har bl.a. været beboet af Ida Andersen og hendes far, forhenværende smedemester Sejersbøl, Sdr. Ydby. Den gamle smed blev 88 år. Og selv om han på det sidste rystede en del på hænderne, forhindrede det ham ikke i at tage turen til Skibsted Fjord for at sætte- og røgte sine ålegarn.

Endnu kunne der fiskes ål i fjorden, men fangsten af krabber var altid i overtal. Og stod det i Sejersbøls magt, slap intet fra hans net levende ud i vandet igen. For en lystfisker kommer det spændende øjeblik, når posen åbnes, og de slimede ål skal krænges og puttes ned i fangstsækken. Denne frihedens time benytter krabberne sig af og søger i hast ud i fjordens mudrede vande. I den situation mister en del uundgåeligt livet under støvlesålerne. Bedre går det ikke for dem, der ikke kan komme fri af nettet men må fjernes med de bare næver. Forsøgte et så uheldigt skaldyr at bide Sejersbøl, blev det fjernet med hård hånd, mens den gamle smed mumlede: "Nå, det er sådan, du vil have det." Det var det selvfølgelig ikke, men det var sådan, den fik det.

Når vi som børn badede i Skibsted fjord, måtte vi tage os i agt både for de lumske mudderhuller og de mange arrige krabber, som vi anså som skadedyr. I dag er ålen så godt som forsvundet fra fjorden, og samme vej er det vel gået med krabberne. Men desværre har deres tilbagegang langt alvorligere årsager end det at havne i lystfiskerens net.

Russisk benzin

Som knægt var det altid spændende at høre, når ældre mennesker talte om oplevelser, der lå år tilbage. For enkelte kunne det på grund af de forkalkede hjerner knibe med tidsfæstelsen. Nogen havde så for vane at pinke på den skaldede isse for at få de henslumrende celler

kaldt så meget til bevidsthed, at det blev muligt at aflæse de dunkle årstal og billeder. Pedersen var én af de få, der ikke havde problemer i den retning, idet han frejdigt slyngede om sig med årstal, som han til andres forundring anskueliggjorde ved at henvise til, at det var det år, han tjente på "Vesterbygård" sammen med Alvilda Rasmussen fra Lyngs og så videre og så videre. Med en så fantastisk hukommelse kunne Pedersen selvfølgelig forbavse alle andre lige med undtagelse af dem, der kendte ham og vidste, at manden var fyldt med løgn.

Nu er min hukommelse desværre heller ikke af den beskaffenhed, man falder i svime over, så det bliver et gæt, når jeg mener, at huset, der ligger som nummer to syd for købmandsforretningen, er opført engang i tredverne. Derimod ved jeg, at det er bygget af postbud Jørgen Pedersen, der gennem mange år havde ruten i Tvolm. Fra fødselen havde han det svære handicap, at højre arm var misdannet, så selv om han var født og opvokset i Stenbjerg og havde lyst og interesse for fiskeriet, var erhvervets beskaffenhed ikke egnet for ham. I stedet blev han ansat som postbud i Vorupør, på ruten der tidligere var betjent af lærer Jens Munk Poulsens hustru.

Fra tiden i Ydby, hvor Jørgen Pedersen boede til sin død, deltog han aktivt i K.F.U.M. og Indre Missions arbejde. Og da han var velformulerende i tale og skrift, blev han sideløbende med postarbejdet redaktør af Dansk Fiskeritidende. Jørgen, der var gift to gange, havde ingen børn med sin første kone, som jeg kun kender under navnet "Malle", et navn han selv brugte, og som hun efterhånden blev kendt under. "Malle" var ikke Thybo og talte ikke Thybomål, men det vi forstod ved et fint sprog.

I tredverne fik Jørgen Pedersen den ide at få opsat en benzinstander, en Nafta-tank. De motordrevne køretøjer vandt mere og mere frem, så med "Malle" som ekspedient måtte det blive en god forretning at få del i det stigende salg, der uvægerligt måtte komme. På det tidspunkt var der ingen, der kunne forestille sig, at benzinen snart ville være en saga blot på grund af den tyske besættelse den 9. april 1940.

Det værste ved Jørgen Pedersens foretagsomhed var ikke standen, men at tanken var fyldt med brændstof af russisk oprindelse. Alligevel var det fristende at få tanket hos "Malle", for selv om benzinen måske nok

Jens Dideriksen fotograferet i haven med sin hjemme-hjælper Kirstine Stefansen, Dover.

lugtede lidt ugudeligt, var der altid et par ører at spare pr. liter. Af den grund var det vel et forsøg værd at overhøre samvittigheden; denne undefinerbare størrelse, der egentlig kun virker generende.

Benzinen, der blev pumpet op manuelt, kom for hvert træk i håndtaget skvulpende op i to glasbeholdere, hvor streger og tal angav litertallet. Når tanken var lukket, blev den låst med to solide støbejernslåger, der sikrede at ingen faldt for fristelsen til selv at fylde benzinslugeren. Standeren er forlængst fjernet. Men, havde den været her endnu, ville den ingen genere, for i dagens Danmark beskæftiger motorfolket sig ikke med, om benzinen er kommunistrød eller nazigrøn, om den kommer fra Rusland eller Iraq, når bare den kommer, og hjulene holdes i fart.

Dideriksens plantage

I Ålborg Stiftstidende 21. juli 1963 var der en artikel af Ole Bergh om gårdejer Jens Dideriksen, Ydby. Med artiklen som udgangspunkt føler jeg mig på sikker grund her, hvor jeg omtaler et menneske, jeg har set så tit og hørt så meget om uden rigtig at kende hverken ham eller hans kone Katrine. Jens Dideriksen, der både var gård- og skovejer, havde overtaget slægtsgården efter sin far, Diderik Jensen. Gården, der havde været i familiens eje siden 1833, kom først på fremmede hænder, da Jens Dideriksen solgte den i 1947, hvorefter han byggede hus i Tvolm.

Efter mange års meget svære øjenlidelser blev han som 52-årig pludselig total blind. Oven i det, var han meget plaget af leddegigt, men som han sagde: ”Jeg bliver holdt i gang af min kone, der nu er 77 år, men stadig springer afsted som en ung pige.”

Til Dideriksens gård hørte der 7 hektar hedejord, beliggende nord for oldtidskirkegården. Med faderens tilladelse, tilskyndet af herredsfoged C. B. V. Hansen, begyndte Jens Dideriksen som 15-årig at tilplante det kuperede skrånende terræn. Hvor godt det lykkedes, kan enhver se, der går ind over heden og følger hulvejen ned til Skibsted Fjord.

Plantagen var en plet, Jens Dideriksen elskede og nødtigt ville skille sig af med. Den blev da også i hans eje, da gården blev afhændet, og han og Katrine flyttede til Tvolm. Mens de boede der, tog hun ikke sjældent sin blinde mand under armen for at følge ham den lange vej til plantagen, hvor han nød duftene og stilheden, når han ikke skovede eller kløvede brænde.

For den blinde Jens Dideriksen var det en frygtelig katastrofe, da hans kone lige uden for deres egen dør gik ud foran en bil og blev dræbt på stedet. Det var en dejlig sommerdag. Tågen var lettet. Solen skinnede fra en skyfri himmel, og insekterne nød summende det korte liv. I det pragtfulde vejr slentrede jeg og vore halvvoksne børn omkring i haven, mens min kone lige havde taget bilen for at smutte en tur ned i byen. Alt var stille og fredfyldt, indtil idyllen pludselig blev afbrudt af hvinende bremses, efterfulgt af et modbydeligt bump og sekunders stilhed. Børnene og jeg gjorde os vist de samme tanker, for da jeg satte i løb mod hovedvejen, begyndte den ene pige at græde. Da jeg nåede frem, så jeg Frode Schuster støttede Katrine Dideriksen, der lå livløs på vejen. Det var en underlig situation, at det jeg frygtede for min kone, havde ramt en anden, - så her kunne jeg hverken le eller græde, selv om det ligger så tæt på hinanden.

Straks efter ulykken kom Jens Dideriksen ud i døren. ”Han havde vel sine bange anelser men håbede at Katrine, der også var hans øjne, snart ville komme og fortælle, hvad der var sket, - som hun altid havde gjort. Men, Katrine kom ikke. Det faldt i en andens lod at overbringe det triste budskab. Med hendes død mistede den blinde Jens Dideriksen om ikke alt så næsten alt, hvad mistes kunne.

Husene omkring Cirkus Miehe

Som det er nævnt tidligere, blev grunden til Cirkus Miehe lagt med den rønne, Heinrich og Johanne Schultz købte i midten af 1800-tallet. Hvor den lå, er vist det, man på modesprog kalder for et godt spørgsmål.

Flere ting taler for, at huset, Johanne og Heinrich Schultz's datter og svigersøn, Louise og Heinrich Miehe byggede i 1878 blev bygget overfor på modsatte vejside, der hvor ”Rødhætte” ligger. Det stemmer også overens med hvad fru Thyra Phänner er blevet fortalt af sin mor, fru Dora Miehe Phänner. Så, mon ikke Heinrich og Johanne har været naboer til Ydby fattighus, der lå øst for Miehernes ridehus. På et gammelt kort fra 1896 er der over stedet aftegnet fire huse med to på hver side af vejen. At der var en brønd nær det sted fattighuset lå, kan ses endnu, da det ikke er så længe siden, den blev fyldt op og dækket til. Og det var meget almindeligt, at et par huse eller flere havde fælles brønd.

Hertil kommer, at malermester Holger Larsen på sin humoristiske måde, har fortalt mig om fattighusets beliggenhed og beboere. Efter den beskrivelse fremgik det, at huset havde to lejligheder, med et par gamle tandløse kællinger som indsiddere, de to havde han hørt i fuld skænderi ude ved brønden, der var af modellen med håndsving, træspand og et stykke råddent reb. Et forfald, der forståeligt nok kunne få damerne til at ryge i totterne på hinanden. Samstemmende har fru Thyra Miehe Phänner fortalt, at hun som barn; somme tider blev sendt hen til fattighusets beboere med mad.

Tilsammen vil jeg konkludere det derhen, at en ussel rønne beliggende nær fattighuset har været af passende prisklasse for Heinrich og Johanne Schultz. Og med de mange børn, deres datter Louise havde fået med svigersønnen August Heinrich Miehe, er det mest sandsynligt, at de har bygget i nærheden af hendes forældre altså overfor på den modsatte side af vejen.

Længere mod øst ved den markvej der forbinder Kløvenhøjvej og Brændgårdvej, lå der endnu i 1910 et lille stråtækt hus, hvis beliggenhed senere kunne lokaliseres af to gamle grantræer, der først måtte ned med kronerne engang i tresserne.

Da følgende beretning om husets beboer Peder Oddershede, skulle være sandfærdig, må det formodes at manden var døv. Idet enhver kan

»Rødhætte« der ligger på tomten af Miebernes gamle beboelse, har bl.a. været brugt som vaskehus, grisesti og smedie for Koltzer.

udgyde sine uforskammetheder overfor mennesker med handicap, da de er tilbøjelige til at tro, at de nok hørte forkert.

Oddershede, der havde været i Amerika, var vistnok fraskilt, og med de to faktorer taget i betragtning var han i de tider at regne for noget af en verdensmand. Fødselsdagen fejrede han hvert år med indbudte naboer og nære venner, og år efter år indledte han festen med følgende enslydende tale: ”Ja - ja, hvor er det dog skønt, at vi igen i år kan samles for at fejre min fødselsdag, for ingen kan jo vide, om det måske - er sidste gang.”

Efter de mismodige ord, var det, tømrer Anton Balle grinende bemærkede: ”Ja - så - var - der - fanneme heller ingen får veed da.” Om det så var festen eller gamle Oddershede, der var så kedelig, melder historien intet om. Men, det kan vel tænkes, at Anton Balle har været en ubehøvlet person, selv om han var tømrer.

Gamle Sofies hus, der forlængst er fjernet, lå i svinget ud mod Dovervej, før den og Præstevejen blev reguleret, asfalteret og døbt om. I godt vejr stod Sofie meget udenfor døren med sit strikketøj. Altid var hun klædt i sort; det gjaldt hovedtørklædet, sjalet, der var bundet skråt over brystet, og den meget lange nederdel. Det eneste der var lyst, var det sparsomme hår, der strittede frem ved tørklædet.

Som børn var vi utrygge, når vi skulle forbi Sofies hus. Det, der ængstede os, var den dystre påklædning, hendes skarpe ansigtstræk og de trætte øjne bag de ovale brilleglas. I det antræk

lignede hun for os at se nøjagtig det, vi forstod ved en heks. Intet tydede på andet, for i vor fantasi havde hun den udstråling, som hekse havde, - og det blev ikke bedre af, at hun kunne fjerne et fremmedlegeme fra et øje ved at slikke nethinden. Så for hvem der troede på hekse, var der aldeles ingen tvivl om, at Sofie i hvert fald ikke var et almindeligt menneske.

En dag jeg gik sammen med mor ad Dovervej, var jeg ret så modig, selv om vi nødvendigvis skulle forbi Sofie. Hun stod da også som kaldet udenfor døren med garnnøglen under armen og strikkede som altid. Til min store forundring kom mor og Sofie i snak om vind og vejr og strikketøj. I begyndelsen huede situationen mig ikke, men som samtalen skred frem, kom jeg til at tvivle på, om Sofie nu også var en rigtig heks. For som det tegnede sig, tydede det mere på, at hun var en almindelig gammel venlig kone, der bare var klædt på en særpræget måde. På den tur fik jeg afklaret visse ting om hekse og heksen, men jeg er stadigvæk ikke i tvivl om, at der findes hekse, selv om deres gerninger er af en hel anden art, end den jeg som barn tiltroede gamle Sofie. Siden dengang tager jeg ingen for hekse på grund af udseende og klædedragt, for det, jeg nu forstår ved en rigtig heks, er derimod en sur og mopset rappenskralde.

Efter Sofie kom der nye beboere i huset. Det har nok været tilflyttere. Det var ikke mennesker, jeg kendte, men jeg ved, at manden, der hed Jens, var murer og, at han i daglig tale gik under navnet Jens Flip. Så vidt jeg ved, fik han det gode navn, fordi han mod sædvane brugte skjorte og slips til hverdag. Navnet var egentlig guld værd, dengang så mange hed Jens Jensen, Niels Nielsen eller Peder Pedersen. For med en redelighed af de navne var det svært at holde styr på, hvem der var hvem uden brug af gode vejledende tillægsnavne. Det problem eksisterer ikke i dag, hvor enhver for små penge kan købe sig så flaterende navne som f.eks. Rafte eller Hegn, og for hvem der rigtig har brug for støtte, må et navn som Raftehegn være fortrinligt.

Hvem fik først malket

Selv om jeg ikke kendte den nye familie i Sofies hus, kom jeg til at kende datteren Inger, mens vi tjente sammen et halvt år i ”Højbjerg” hos Mathilde og Niels Mogensen. Med gårdens bestand af elleve køer kunne Inger som regel nå

Højbjerg 1931 eller 33. Landvæsenselev Charles Nielsen med Gunnar Mogensen til venstre.

at malke de seks, mens jeg med et reguleret tempo klarede fem. Med det ulige antal var det ingen fordel at møde op i stalden, før Inger var kommet rimelig godt igang med den første ko.

Om vinteren, når sneen høvlende kom fygende ind gennem smøgen mellem stue- og udhuse, var der især under aftenmalkningen en hyggelig varm atmosfære inde i stalden. Kreaturerne havde fået den sidste røgt, grebningen var rensat, fodergangen fejlet, og stalden rundt hørtes kun lydene af raslende bindsler, mens dyrene godmodigt gumlede på en solid gang havrehalm. Det var ikke deres livret men et godt tidsfordriv, der samtidig fyldte godt op i vommen, så der bagefter var noget at tygge drøv på.

Før malkningen begyndte, blev halerne bundet på de to køer, der stod i bås sammen. Til det brug havde vi specielle ståltrådklemmer hængende i et stykke selvbindergarn sømmet fast på båsenes stolper. Det var en vigtig foranstaltning at få hold på halerne, for det gjorde ondt at få den lige i synet, når koen svingede den med fuld kraft i et forsøg på at holde de nærgående fluer på afstand. Så hvem, der én gang havde fået en hale i hovedet, skulle nok huske at få klemmerne på, før den lave trebenede malkeskammel blev hevet ned fra sin plads under loftet, og malkningen kunne tage sin begyndelse.

Når de første mælkestråler taktfast klingende ramte den galvaniserede spand i bunden, var det en kendt lyd for kattene, der straks kom listende ind fra alle retninger for at samles omkring deres mælketrug, - og sødt så det ud, når kattermor stolt kom spankulerende med et kuld killinger. Bestanden må have reguleret sig selv, for der var ikke en, der blev aflivet.

I perioder var der ikke mindre end to piger i

”Højbjerg”, så det var ikke altid Inger og mig, der malkede, men når vi gjorde det, så sang vi, så det rungede, fra vi satte os på malkeskamlerne, til de igen hang på deres plads under loftsbjælkerne.

På det tidspunkt var der ingen, der tænkte på, at køerne måske gav mere mælk, hvis der var sang og musik i stalden. Siden er teorien blevet luftet, og jeg vil tro, at livsglæde, sang og musik har en så afsmittende effekt, at selv en ko nyder det og yder sit bedste.

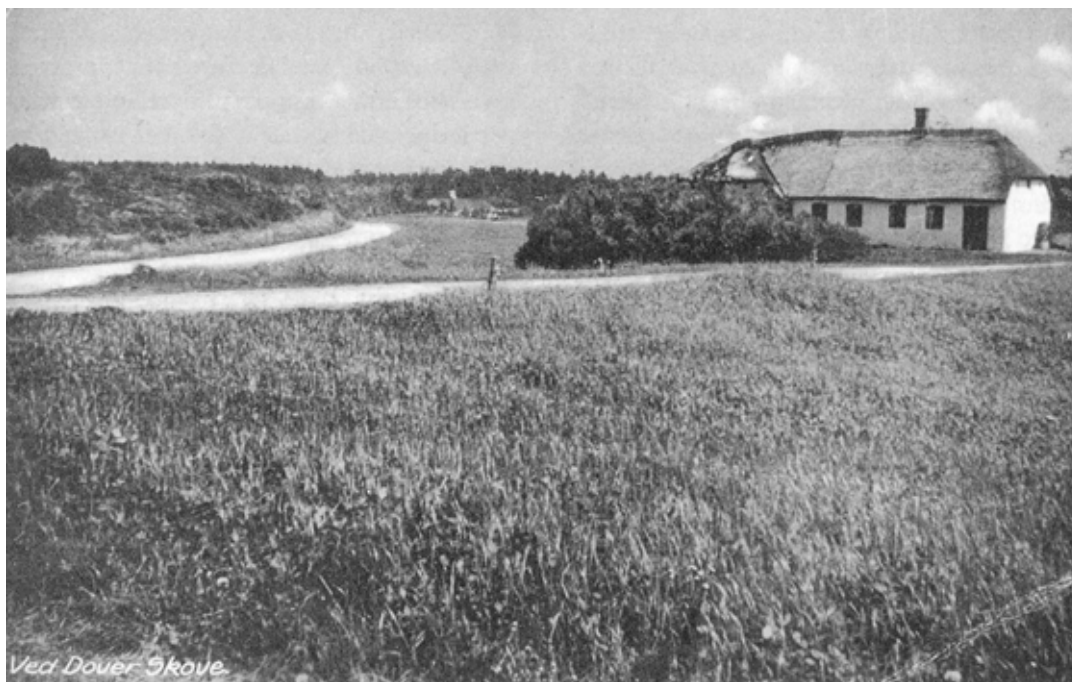
I skovkanten

Det nedlagte husmandsbrug beliggende mellem Korshøjvej og Kløvenhøjvej må have fået navnet ”Sandagergård” efter jordens beskaffenhed, idet landbrug af den størrelse gik under fællesbetegnelsen: ”Æn bette krum ste”, Omkring halvtredserne afhændede Lars Andersen (Las Ajsen) stedet til Inga og Karl Henry Nielsen. Efter dem blev de små marker, der grænser op til Dover plantage, tilplantet med ædelgran og bygningerne indrettet til sommerbeboelse og senere til helårsbrug.

Lidt længere nede ad Dovervej eller Korshøjvej, som den hedder nu, ligger der også en tidligere landbrugsejendom. Efter øjemål var den cirka af samme størrelse og hartkorn som den af Lars Andersens, og kan vel godt benævnes som ”Æn bette krum ste”, selv om den kun er krummet lidt, idet stalden lå i forlængelse af stuehuset med en stump lade vinkelret ud herfra. Ejendommens ejer, Svend Hansen (Bette Svend), havde endnu en hestegang i brug, mens jeg var dreng, - og så vidt jeg husker, er det, det eneste sted jeg har set et sådant maskineri i drift. Som jeg opfattede det, var hesten, der trak det store tunge monster, altid træt og bedrøvet, når den mutters alene gik rundt og rundt og rundt i en evighed. Men, den kendte turen og vidste vel også, at en evighed sjældent varer ret længe. Efter Svend Hansen har ejendommen været på forskellige hænder. Bl.a. ejede fru Louise Vogelbein den en kort tid. Senere blev den købt af A/S Dover Plantage, der tog markerne i brug til planteskole. Bygningerne blev solgt fra, og det hele er nu indrettet til privatbeboelse.

Fritidssysler

I tyverne og tredverne havde unge mennesker ikke tilnærmelsesvis de samme tilbud på fritidsudfoldelser, som det er tilfældet i dag.

Ved Dover Skove.

*I forgrunden Lars Andersens ejendom (Sandagergård).
I baggrunden Svend Hansens (Bette Svends) ejendom.*

Ledet af ulønnede kunne vi i vinterhalvåret dyrke gymnastik i afholdshjemmet, og om sommeren kunne vi uden ledere spille fodbold på en kobeskidt skrånende græsmark. Et forhold der dog blev forbedret i tredverne, da der som nødhjælpsarbejde blev gravet ud til en sportsplads syd for stationskroen.

Tredverne var også det årti, hvor radioen for alvor holdt sit indtog godt hjulpet på vej af afbetalingssystemet, der efterhånden blev meget populær ved køb af statussymboler. Grammofonen kunne også købes på lempelige vilkår, som det hedder, så efterhånden leverede de to apparater musikken i de fleste hjem. Men vi hørte aldrig en lyd til nye hit, guldplader, long playing eller C.D'er. Noget der forøvrigt ikke har en pind med Centrum Demokraterne at gøre.

Ikke alle var lige begejstrede for den nymodens radiofoni. Ganske vist kunne der høres daglige nyheder og gudstjeneste om søndagen, men ud over det kom der alskens skidt ind i stuerne. Visse mennesker var da også betænkelige ved at anskaffe et radioapparat med de mange uheldige ting på programmet, som f. eks. Liva Weels sang: "Det er Adrienne, hvordan ku' hun nænne at erstatte sin barnetro med en lille radio". Måske var det endnu værre, hvor det i det seneste vers lød: "Det er Adrienne med sin luftantenne, der nu har fået en negerprins i den anden ende," og så videre. En så dristig

løssluppenhed kunne unge mennesker umuligt have godt af at lytte til. Den med Adrienne og luftantennen var ellers en nærliggende tekst, da de første radioapparater krævede en virkelig lang antenne og en god jordforbindelse for at hente alverden ind i stuen. På godt og ondt kom fjernsynet først frem i halvtredserne, så det, mennesker kendte til raffineret vold og sex før den tid, var i det store hele selvlært.

Al nærtrafik foregik almindeligvis til fods eller på cykel, og det var ikke sjældent, at vi på lune aftener enten spurtede ud på draget eller gik en tur ned omkring skovsøen, der forøvrigt er en gravet sø, som søen vel er et godt bevis på. For drenge havde søen en dragende magt. Her kunne vi padle omkring i en meget tung udhulet træstamme eller stage søen rundt på den mere driftsikre tømmerflåde.

Begge fartøjer var bygget af skovfoged Anders Fuglsangs drenge og stod til rådighed for enhver, der turde vove sig ud på det dybe vand. Om vinteren var søen egnet til skøjteløb. Her kunne isen være spejlblank, når den på grund af vind var ru og ruflet andre steder. Traveturene gik som regel op forbi langhøjene og videre ud til Præstevejen (Kløvenhøjvej). Mulighederne var mange, og hvor vi gik, nød vi naturen, grinede af dumme vittigheder eller diskuterede, hvad der for tiden lå os på sinde.

Når hus- og gårdmænd tog på besøg, foregik

det endnu med hesten som trækraft for giggen, jumben eller ponyvognen. Men det hændte da også, at der kom en stopfyldt udlejningsbil, hvorimod det nærmest var en sensation at møde en selvejer, der var ude og lufte fru og Forden. Når et motordrevet køretøj var i anmarch, afventede vi forbifarten ude i den vejside, vinden bar fra, for at undgå den kvalmende støvsky, der rejste sig efter fartøjet. I første omgang var det øjnene, der skulle beskyttes mod de flygende støvpartikler. Men til gengæld skulle vi nødig gå glip af at se, hvem der var på færde, og måtte nødvendigvis lige linde en smule på øjenlågene, mens vognen fartede forbi.

Selv om sommerens støvskyer og vinterens vandpytter generede, var Dover- og Præstevejen ikke blevet asfalteret, hvis det stod til os. Argumenterne gik på, at skovveje ikke skulle ligne gader. De skulle være, som de var og altid havde været. Vi foretrak en gruset, sølet og støvet vej frem for en asfalteret. For når kalechevognene kom skrumlende med en fart af fyrre til halvtreds kilometer i timen, fostrede vor fantasi ikke den tanke, at disse raslende selvkørende lysthuse nogensinde ville opnå de hastigheder, vi kender i dag. Det gik anderledes. Farten blev øget, så nu kan mange flere nå meget mere på kortere tid; hvis, altså de når det.

Kilde: Sydthy Årbog 1994, side 58-72.